

जानकी गाउँपालिकाको विपद् राहत वितरण सम्बन्धी कार्यविधि, २०८२

१) प्रस्तावना

प्राकृतिक र गैर प्राकृतिक प्रकोपहरू विपद्को रूपमा परिवर्तन भई आपतकालिन अवस्था आउने गरेको र जीव धनको छति भईरहेको हुँदा सर्व साधारण- गाउँपालिका वासीहरू तथा उनिहरूका परिवारलाई वितरण गर्ने राहतमा एकरुक्ता कायम गर्न साथै राहत वापत वितरण एवं सहयोगलाई पारदर्सी सरल एवं विश्वसनिय बनाउने उद्देश्यले स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १०२को उपदफा (२) बमोजिम विपद् जोखिम नियुनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७८ को दफा १८ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी जानकी गाउँपालिकाले यो कार्यविधि बनाई जारी गरेको निर्णय गरियो ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

२) संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

१ यस कार्यविधिको नाम विपद् राहत वितरण सम्बन्धी कार्यविधि, २०८२ रहेको छ ।
यो कार्यविधि कार्यपालिका बैठकबाट स्वीकृत भएपछि तुरुन्त प्रारम्भ हुने छ ।

३. परिभाषा र व्याख्या विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा

क) अध्यक्ष भन्नाले जानकी गाउँपालिकाको अध्यक्षलाई सम्झनुपर्छ ।

ख) उपाध्यक्ष भन्नाले जानकी गाउँपालिकाको उपाध्यक्षलाई सम्झनुपर्छ ।

ग) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत भन्नाले गनापुर गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतलाई सम्झनुपर्छ ।

घ) गैर प्राकृतिक विपद् भन्नाले महामारी, अनिकाल, डढेलो, कीट वा सूक्ष्म जीवाणु आता, पशु तथा चराचुरुङ्गीमा हुने फ्लु, प्लेग रोग सर्पदंश, जनावर आतंक, खानी, हवाई, सडक, जल वा औधोगिक दुर्घटना, आगलागी, विषाक्त ग्याँस, रसायन वा विकिरण चुहावट, ग्याँस विष्फोटन, विषाक्त खाद्य, सेवन वातावरणीय प्रदुषण, वन विनाश वा भौतिक संरचनाको क्षति तथा प्रकोप उद्धार कार्यमा हुने दुर्घटना वा यस्तै अन्य गैर प्राकृतिक कारणले उत्पन्न विपद् सम्झनु पर्दछ ।

(ङ) प्राकृतिक विपद् भन्नाले हिमपात, असिना, हिमपहिरो, हिमताल विष्फोटन, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, बाढी, पहिरो तथा भू स्खलन, डुवान, खडेरी, आँधी, हुरी बतास, शित लहर, तातो हावाको लहर, चट्याङ्ग, भुकम्प, ज्वालामुखी विष्फोट, वा यस्तो अन्य प्राकृतिक कारणले उत्पन्न जुनसुकै विपद् सम्झनु पाई ।

(च) विपद् भन्नाले कुनै स्थानमा आपतकालिन अवस्था सिर्जना भई जनधनको क्षतिको साथै जीवनयापन र वातावरणमा प्रतिकुल असर पार्ने प्राकृतिक वा गैर प्राकृतिक विपद् सम्झनु पर्छ ।

(छ) राहत विपद्को समयमा वा विपद् बाट प्रभावित हुन सक्ने अवस्थामा जीवन सुरक्षा गर्न, जीउ धनमाथि असर कम गर्न, मानबिय पीडा कम गर्न, र मानवीय आत्मसम्मान सुनिश्चित गर्न प्रदान गरिने नगद र जिन्सी सहयोगलाई जनाउँछ ।

(ज) विपद् जोखिम न्यूनीकरण भन्नाले विपद् पूर्व गरिने जोखिमको विश्लेषण तथा मुल्याङ्कन, विपद् रोकथाम वा विपद् बाट हुने क्षतिको न्यूनीकरण तथा विकासका कार्यमा विपद् जोखिमलाई कम गर्ने सम्बन्धी कार्य सम्झनु पर्छ ।

(झ) विपद् व्यवस्थापन भन्नाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण, विपद् प्रतिकार्य र विपद् पुनर्लाभ सँग सम्बन्धीत सम्पूर्ण क्रियाकलाप सम्झनु पर्छ ।

(ञ) विपद् कोष भन्नाले विपद् व्यावस्थापन कोषलाई सम्झनु पर्छ साथै यो शब्दले प्रकोप व्यवस्थापन समितिलाई बुझाउँछ ।

(ट) समिति भन्नाले गाउँ विपद् व्यावस्थापन समिति सन्झनु पर्छ ।

(ठ) विषयगत क्षेत्र भन्नाले जानकी गाउँपालिकाको विभिन्न विषयमा पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य गर्ने समुह वा कार्यटोलिलाई सम्झनुपर्छ ।

परिच्छेद -२

कोषको व्यवस्थापन

४. यस कार्यविधि बमोजिम विपद् पिडितलाई राहत प्रदान गर्नु पर्ने: विपद् पिडितलाई राहत प्रदान गर्दा यस कार्यविधि बमोजिम गर्नुपर्ने छ ।

५. कोषबाट व्यहोरिने

यस कार्यविधि बमोजिम उपलब्ध गराइने राहत सहयोग विपद् व्यवस्थापन कोषबाट व्यहोरिने छ ।

परिच्छेद ३

राहत व्यवस्थापन तथा वितरण समिति

६ राहत व्यवस्थापन तथा वितरण समन्वय समितिको गठन:

जानकी गाउँपालिका क्षेत्र भित्र प्राकृतिक एवं गैर प्राकृतिक विपद् मा परेका गाउँपालिका वासी वा उनीहरुका परिवारलाई राहत वितरण गर्न देहाय बमोजिम राहत वितरण समिति रहनेछ ।

तपसिल

(क) गाउँपालिका अध्यक्ष	अध्यक्ष
(ख) गाउँपालिका उपाध्यक्ष	सदस्य
(ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य

(घ) वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति संयोजक	सदस्य
(ड) पूर्वाधार विकास शाखा प्रमुख	सदस्य
(च) आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुख	सदस्य
(छ) जिन्सी शाखा प्रमुख	सदस्य
(ज) वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

७. राहत व्यवस्थापन तथा वितरण समन्वय समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

१. राहत वितरणको लागि स्थानीय तह प्रकोप कोष तथा विपद् व्यवस्थापन कोषमा आवश्यक रकम जम्मा गर्ने ।
२. विपद् बाट प्रभावित भएका परिवार तथा व्यक्तिको विवरण संकलन गर्न निर्देशन दिने ।
३. राहत विवरण गर्दा प्राथमिकताको आधारमा राहत विवरण गर्न लगाउने ।
४. राहत वितरण कार्य गाउँपालिका स्तरिय वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखाको समन्वयमा एकद्वार प्रणाली मार्फत गर्न गारउने ।
५. विषयगत क्षेत्रलाई विषयगत क्षेत्रको राहत सामाग्रीको सूची तयार गर्न लगाइ सो अनुसार मात्र राहत वितरण गर्न लगाउने ।
६. राहत वितरण कार्यको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने ।
७. जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिसँग छुलफल गरि विपद् व्यवस्थापन शाखा मार्फत राहत रकम प्रभावितहरुको लागि उपलब्ध गराउने ।

परिच्छेद ४

विपद् व्यवस्थापनको लागि राहत वितरण

८. राहत वितरण:

विपद् बाट क्षति भएका देहाय बमोजिमको क्षतिको लागि वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति वा वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा मार्फत प्राप्त भएका स्थलगत अनुगमन मूल्याङ्कन प्रतिवेदन र वडा कार्यालयको सिफारिसका आधारमा विपद् व्यवस्थापन तथा वितरण समन्वय समितिको निर्णय बमोजिम तपसिल अनुसार राहत सहयोग उपलब्ध गराइने छ ।

(क) विपद् घटनामा परि कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको रहेछ भने मृतकका परिवारलाई राहत स्वरूप प्रति मृतक रु.२५,०००।- (पच्चीस हजार)

(ख) विपद् मा परि कुनै व्यक्ति बेपत्ता भई खोजिकार्य गर्दा घटना भएको नब्वे दिन सम्म फेला नपरेमा वडा कार्यालयको सिफारिस र प्रहरी प्रतिवेदनको आधारमा एका घरको नजिकको हकवालालाई रु.२५,०००।- (पच्चीस हजार)

- (ग) कुनै पनि विपद्को घटनामा परि कुनै व्यक्तिको घर खाद्यान्न र लत्ता कपडा समेत पूर्ण वा आंशिक रुपमा क्षति भएमा त्यस्तो परिवारलाई तत्कालिन राहतका लागि नगद रु.५,०००।- (पाँच हजार वा सो बराबरको खाघ वा गैर खाघ सामग्री उपलब्ध गराउनेछ साथै पूर्ण रुपमा क्षति भएको सन्दर्भमा थप राहतको हकमा समितिको निर्णय अनुसार हुनेछ
- (घ) विपद् बाट घर बहालमा बसेको भएमा वा पसल व्यवसाय समेत नोक्सानी भई तत्काल गुजाराको लागि खाद्यान्न समेत नभएका वा दुवै अवस्थाका पीडित परिवारलाई तत्काल आवश्यक व्यवस्थाको लागि प्रति परिवार नगद रु.१०,०००।- (दश हजार) सम्म वा सो बराबरको जिन्सी (खाघ वा गैर खाघ सामग्री) सामान राहत उपलब्ध गराइने छ।
- (ङ) कुनै प्रकोपका घटनामा परी घाइते भएका विरामीलाई उपचारका लागि भेरी अस्पताल या नजिकको स्वास्थ्य केन्द्रमा लैजानु पर्ने घाइते गरिब असहाय वा आर्थिक अवस्था कमजोर रहेछ भने त्यस्तो घाइतेलाई अस्पताल लैजाँदाको यातायात खर्च वाफत रु ५०० (पाँच सय) सम्म भुक्तानी गरिने छ ।
- (च) विपद् बाट घाइते भएको कुनै व्यक्तिलाई अस्पतालमा भर्ना भई उपाचार गराउनु परेमा त्यस्तो घाइते गरिब, असहाय वा आर्थिक अवस्था कमजोर भएमा उपचार खर्च बापत एक पटकका लागि बढीमा रु.५,०००।- (पाँच हजार सम्म खर्च उपलब्ध गराइने छ ।
- (छ) विपद् बाट घरको क्षति भएमा घरको क्षतिको अवस्था हेरी बढीमा रु.३०,०००।-(तीस हजार) सम्म नगद वा जिन्सी राहत सहायता उपलब्ध गराइने छ ।
- (ज) घरवार बिहिन भएका परिवारलाई प्रति परिवार १५००० (पन्ध्र हजार)
- (झ) माथि जुन सुकै कुरा लेखिएको भएता पनि हवाहुरी तथा चट्याइबाट घरको छानो वा अन्य क्षति भएमा रु.५,०००।- (पाँच हजार) सम्म राहत उपलब्ध गराउने र सो को लागि बडाले सिफारिस गरे अनुसार हुनेछ।
- (ञ) कुनै पनि विपद्को घटनामा परि कुनै व्यक्तिको खेतमा लगाएको अन्न वाली पुर्णरुपमा क्षति भएमा प्रतिकट्टा १५०० (अक्षेररुपी एक हजार पाँच सय मात्र) सम्म नगद वा जिन्सी राहत सहायता उपलब्ध गराइने छ ।
- (ट) विपद्को घटनामा परि कुनै परिवारका सबै व्यक्तिको मृत्यु भएमा कसैलाई पनि राहत रकम उपलब्ध नगराउने ।
- (ठ) यसरी रकम उपलब्ध गराउँदा सम्बन्धित पीडित वा निजको नजिकको निवेदक, वडाको सिफारिस, प्रहरीको मुचुल्काको आधारमा उपलब्ध गराइने छ ।
- (ड) यसमा उल्लेखित रकम भन्दा बढी रकम दिनु परेमा कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम हुनेछ ।
- (ढ) माथि जुनसुकै कुरा लेखिएता पनि प्रदेश सरकार, संघिय सरकार वा कुनै दातृ संघ संस्थाबाट राहत प्राप्त गरेमा जानकी गाउँपालिका (स्थानिय तह) राहत वितरण गर्न बाध्य हुने छैन ।

(ग) प्राकृतिक प्रकोप तथा मानविय कारणबाट पशु चौपाया तथा गोठको क्षति भएमा देहाय बमोजिम सहयोग गरिनेछ ।

क्र स	विवरण	राहत
१	गाई, गोरु तथा रागाँ, भैसी प्रति घाइते/ मृत भएमा	रु ५०००।
२	बोका, वाखा, भेडा, बंगुर प्रति घाइते / मृत भएमा गोटा	रु ३०००।
३	माछा पोखरी ५०८ वर्ग मिटर वा सो भन्दा माथी	रु ५०००।

त) माथी जुनसुकै कुरा लेखिएता भए पनि कृषि तथा पशुपंछी फर्म जानकी गाउँपालिकाको कृषि तथा पशुपंछी विकास शाखामा दर्ता भएको हुनुपर्ने छ ।

९. दीर्घकालिन राहत एवं व्यवस्थापन

(क) प्रकोप कारण बसोबास गरी रहेको स्थानमा बसोबास गराउँदा थप जोखिम हुने अवस्था रहेमा त्यस्तो पीडित परिवारलाई सुरक्षित स्थानमा राखी बसोबास गराउनु पर्ने अवस्था भएमा बसोबास गराईने स्थान परिवार संख्या, आवश्यक सामग्री र सोका लागि आवश्यक पर्ने बजेटको समेत अनुमान गरी स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले कार्यपालिकामा सिफारिस गर्नु पर्ने छ । त्यसरी भएको सिफारिसको आधारमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिसँग समन्वय गरी गाउँ कार्यपालिकाको बैठकको निर्णय अनुसार आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ ।

(ख) दफा ६ क अनुसार पूर्ण रूपमा वा आंशिक रूपमा कार्य गर्नको लागि कार्यपालिका वा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले वडा समितिलाई जिम्मेवारी तोक्न सक्नेछ । यसरी तोकिएको जिम्मेवारी पुरा गर्नु सम्बन्धित वडा समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

१०. राहतका लागि पेश गर्नु पर्ने कागजातहरू :

यस कार्यविधि बमोजिम राहत सहयोगको लागि पीडितले अनुसूची १ बमोजिमको ढाँचामा निवेदन गर्नु पर्ने छ ।

क) विपद् मा परि मृत्यु भएका व्यक्तिको परिवारलाई राहत उपलब्ध गराउन आवश्यक कागजातहरू

- मृतकको सबभन्दा नजिकको हकदारको निवेदन
- सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिस
- घटनाको स्थलगत प्रहरी सर्जिमिन मुथुम्ला
- लास सत्तगत पुर्जिको प्रतिलिपि
- मृतकको सबभन्दा नजिकको हकदारको नाता प्रमाणित
- मृतकको ना. प्र वा जन्मदर्ता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि
- मृत्यु दर्ता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि
- हकदार निवेदकको नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि
- निवेदकको बैंक खातामा चेकको फोटोकी एक थान

११. आपतकालीन आश्रय स्थल गैर खाद्य र खाद्य सामग्री

१ घरमुलीको ५ जनाको परिवारलाई आधार मानेर निम्नानुसारको राहत सामग्री उपलब्ध गराइने छ ।

क) सामग्री नाम गैर खाद्य सामग्री	ईकाई	जम्मा
त्रिपाल	थान	१
कम्बल	थान	१
झुल	थान	२
झोला	थान	१
कपडा	थान	आवश्यकता अनुसार
ख) सामग्री नाम खाद्य सामग्री	ईकाई	जम्मा
चावल	किलो	२५
दाल	किलो	१
तेल	लिट्र	१
नुन	किलो	१
च्युरा वा भुजा	किलो	१
आलु	किलो	५

१२. राहतको तयारी, व्यवस्थापन तथा विवरण सम्बन्धी प्रक्रिया

१ स्थानीय वडाअध्यक्ष वा सदस्यले लाभग्राहीहरूलाई सूचीकरण गरि वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्णय बमोजिम राहत वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछ । विपद्को अवस्था अनुसार राहत प्राप्त गर्ने व्यक्तिको विवरण तत्कालिन संकलन गरिनेछ । तत्कालीन अवस्थामा राहत प्राप्त गर्न योग्य व्यक्तिको सूची एक दिनमा नै तयार गर्नुपर्ने छ ।

२ स्थानीय वडाअध्यक्ष वा सदस्यले संकलन गरेको विवरणलाई वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिले पुनरावलोकन गरी राहत प्राप्त गर्नु नपर्ने परिवारलाई हटाइ छुटेका परिवारलाई पारदर्शी रूपमा समावेश गर्नेछ । यसका लागि विपद्को प्रभावको आधारमा बडाले प्रारम्भिक राहतको लागि एकदिन दिन पुनरावलोकन गर्नु पर्नेछ । यद्यपि जीवन सुरक्षा गर्ने सम्बन्धी राहत कार्य अन्तिम सूची आइनपुग्दै पनि गरिनेछ ।

३ बढास्तरिय विपद् व्यवस्थापन समितिले पाएको राहत प्राप्त गर्ने विवरणलाई पालिकास्तरिय राहत व्यवस्थापन तथा वितरण समन्वय समितिले पुनरावलोकन गर्न सक्नेछ ।

४ मानवीय क्षती आश्रम स्थलको क्षती अनुसार प्रदान गरिने भनिएको राहत रकम गाउँपालिका स्तरिय राहत व्यवस्थापन तथा वितरण समन्वय समिति मार्फत गरिनेछ ।

१३. राहत वितरण प्राथमिकता:

राहत वितरण गर्दा पीडित मध्ये महिला बालबालिका जेष्ठ नागरिक दीर्घ रोगी अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

१४. बितरणको समय सिमा :

यस कार्यविधि बमोजिम राहत सहयोग उपलब्ध गराउँदा घटना भई निवेदन दर्ता भए पश्चात तत्काल अनुगमनको व्यवस्था मिलाई राहत सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।

१५. यस कार्यविधि बमोजिम राहत बितरण गर्दा प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विषद् बाट प्रभावितहरूलाई सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।

परिच्छेद-५

विविध

१६. विपद् पिडितलाई पुनः स्थापना तथा पुन निर्माण

विपद्बाट क्षति भएका घर टहरा निर्माणका लागि प्रचलित नीति तथा कानुन बमोजिम जिल्ला बन कार्यालय एवं स्थानीय वन उपभोक्ता समिति मार्फत सहूलियत दरमा काठ उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाईने छ ।

१७. राहत बितरणमा समन्वय गर्नु पर्ने:

दातृ निकाय मानवीय सहायता संस्था या कुनै प्रकृतिको गैह सरकारी संस्थाले राहत वितरण गर्दा राहत वितरण योजना जानकी गाउँपालिकामा पेश गर्नुपर्ने छ ।

१८. विवरण पेश गर्नु पर्ने :

यस कार्यविधि बमोजिम राहत वितरण व्यवस्थापन समितिको निर्णयबाट वितरण भएको विवरण गाउँ कार्यपालिका बैठकमा प्रत्येक चौमासिक र वार्षिक रुपमा गाउँ सभामा अनुसूची २ बमोजिमको ढाँचामा पेश गर्नुपर्नेछ ।

१९. बाधा अडकाउ फुकाउने अधिकार :

यस कार्यविधि कार्यान्वयन गर्दा कुनै बाधा अडकाउ परेमा गाउँ कार्यपालिकाले त्यस्तो बाधा अडकाउ हटाउने छ ।

२०. खारेजी र बचाउ

(क) राहत सहयोग सम्बन्धी यस पूर्व गाउँ कार्यपालिकाले गरेका निर्णयहरु यसै कार्यविधि बमोजिम भए गरेको मानिने छ ।

(ख) यस कार्यविधि निर्माण हुनु अगाडी यस कार्यालयमा निवदेन परी राहत वितरण गर्न बाँकी प्रभावितलाई समेत राहत वितरण गर्न सकिनेछ ।

(ग) यस कार्यविधि नेपालको संविधान र अन्य प्रचलित कानूनसँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म स्वतः अमान्य हुनेछ ।

(दफा ८ सँग सम्बन्धीत)
अनुसूची -१
राहत माग गर्ने निवेदनको ढाँचा

श्रीमान बढा अध्यक्ष ज्यू
.....बडा कार्यालय

विषय: राहत सहयोग सम्बन्धमा ।

प्रस्तुत विषयमा मिति.....गतेका दिन जानकी गाउँपालिका वडा न.....टोल..... मा भएको विपद्का सम्बन्धमा विपद्वाट भएको क्षतिको राहत वितरण सम्बन्धी कार्यविधि,२०८३बमोजिम राहत सहयोग पाउँ भनी देहायको विवरण सहित यो निवेदन पेश गरेको छु/छौ ।

१. विपद्को घटना.....
२. घाइते / मृतकको नाम.....
३. घाइते मृतकको नागरिकताको प्रमाणपत्र न.....र जारी मिति.....
४. बाबुको नाम:.....
२. आमाको नाम:.....
६. अनुमानित क्षतिको विवरण (परिमाण र मुल्य सहित).....
७. मृतकको हकमा हकवालाको नागरिकताको प्रमाणपत्र र नाता प्रमाणित पत्र (संलग्न गर्ने)
८. प्रहरी मुचुल्का ।
९. घटनासँग सम्बन्धित तस्वीर (संलग्न गर्ने)

